

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ – Law Posts EU**

ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ: ΜΑΡΙΑ ΣΕΡΔΑΡΗ
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΝΤΑΛΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ ΚΑΣΤΡΙΤΣΕΑΣ

**Η ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ
ΑΝΘΡΩΠΩΝ (Human Trafficking)
ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ
ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ:**

ΑΘΗΝΑ, 21/06/2021,

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΛΛΙΑΣ

Διερευνητική Εργασία Ναυτικού Δικαίου - Project Law Posts EU – Η παράνομη διακίνηση ανθρώπων (human trafficking) υπό το πρίσμα του Ναυτικού Δικαίου:

• Περιεχόμενα:

Εισαγωγή: ..... Σελίδες 3 – 4

Μέρος 1^ο:

➤ Παράγραφος Α: ..... Σελίδες 4 – 7

➤ Παράγραφος Β: ..... Σελίδες 7 - 8

Μέρος 2^ο:

➤ Παράγραφος Α: ..... Σελίδες 8 – 9

➤ Παράγραφος Β: ..... Σελίδες 9 - 11

Βιβλιογραφία: ..... Σελίδα 12

Μέσα σε έναν κόσμο, ο οποίος χαρακτηρίζεται από πάμπολλα περιστατικά βίας και εγκληματικών ενεργειών, ο άνθρωπος όλο και περισσότερο εξαγριώνεται και επιστρέφει σε ένα στάδιο πρωτογονισμού. Απόρροια αυτού αποτελεί το γεγονός ότι κάθε αίσθημα φιλανθρωπίας, αγαθότητας, αλτρουισμού υποκαθίσταται από την αντιπάθεια, τον εγωκεντρισμό, και αλλά παρασιτικά αισθήματα. Υπάρχει, κατά αυτόν τον τρόπο ένας μεγάλος αριθμός φαινομένων ενάντια του δικαίου συστήματος, στον οποίο, εκτός των άλλων, συγκαταλέγεται η εμπορία ανθρώπων, ως γνωστόν το 'Human Trafficking'.

Έτσι, έχει διατυπωθεί μια σωρεία παραδοχών και προοπτικών για την αποσαφήνιση του όρου. Οργανωμένη εμπορία ανθρώπων ορίζεται εν τέλει, ως το κακούργημα, το οποίο διακατέχει <<κάθε πράξη σύλληψης, απόκτησης και διάθεσης ενός ατόμου, με σκοπό τη μεταπώληση ή την ανταλλαγή αποκτημένου δούλου, γενικώς οποιαδήποτε ενέργεια εμπορίου ή μεταφοράς δούλων>>(Χαράλαμπος Δημόπουλος, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σελ.83,84). Να σημειωθεί, ότι, αυτό το ειδικό έγκλημα διαπράττεται από οποιονδήποτε ασκεί μέσα εξαναγκασμού, βίας, επιβολής, απειλής, μεταχειρίζεται, υποθάλλει, κρατεί παρά τη θέληση άλλο άτομο εντός ή εκτός του κράτους του, με σκοπό τη σωματεμπορία και την εκμετάλλευση του. Αυτές οι εγκληματικές πράξεις προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και την προσωπική του ελευθερία. Γενικά, έχει παρατηρηθεί πως οι προαναφερθείσες ενέργειες στοχεύουν σε ορισμένες ευάλωτες ομάδες, οι οποίες θυματοποιούνται πιο εύκολα.

Λόγος γίνεται για τις μεταναστευτικές και λαθρομεταναστευτικές ομάδες, στις οποίες τα άτομα αυτά αναζητούν άμεσα εργασία - προκειμένου να καλυφθούν οι βιοποριστικές τους ανάγκες - με αποτέλεσμα να γίνονται εύκολη λεία των μικρόψυχων και κερδοσκόπων εργοδοτών. Πρόκειται, δηλαδή, για εγκλήματα μίσους, τα οποία στρέφονται σε αυτές τις κοινωνικές ομάδες, καθώς και στους έγχρωμους, τους ομοφυλόφιλους και το γυναικείο φύλο αναδεικνύοντας έτσι, το ζήτημα της πολλαπλής θυματοποίησης.

Οι ρίζες αυτού του φαινομένου είναι αρκετά βαθιές, καθώς ανατρέχοντας στο παρελθόν εντοπίζονται ψήγματα υποβίβασης του ανθρώπινου γένους σε διάφορες μορφές. Αρχικά, κύριος χώρος ανάπτυξης του δουλεμπορίου ήταν η Αρχαία Αθήνα. Παρόλο που ο άνθρωπος ήταν ελεύθερος από τη φύση του και απολάμβανε μια σχετική ανεξαρτησία, -δεδομένου ότι η ελευθεριότητα του δεν είχε κατοχυρωθεί ακόμη θεσμικά- αναπτύχθηκε ιδιαίτερα το καθεστώς της δουλείας, μετατρέποντας τον άνθρωπο σε αντικείμενο εκμετάλλευσης και υποδούλωσης.

Τα κίνητρα ήταν κατά βάση οικονομικά, όπως η χρήση και ιδιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και η εκμετάλλευση των εμπορευμάτων. Από τον 17ο αιώνα και μετά οι δυτικές κοινωνίες άρχισαν να ιδρύουν αποικίες σε πολλές περιοχές ανά τον κόσμο(Λατινική Αμερική, Ασία, Αφρική), γεγονός το οποίο επέτρεψε στους αποικιοκράτες την στυγνή εκμετάλλευση των εργατικών χεριών και του δυναμικού των κατακτηθέντων εδαφών. Σημειώνεται, τέλος, κατά τα προπαρασκευαστικά στάδια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υπό τον ζυγό του Τρίτου Ράιχ, οι ναζιστικές βιομηχανικές μονάδες να δέχονται όχι και τόσο σημαντικό αριθμό εργατών, επιβάλλοντας τους μια μορφή καταναγκαστικής εργασίας. Μεταξύ άλλων, πριν άλλα και κατά τη διάρκεια του πολέμου, στοχοποιήθηκαν και

στιγματίστηκαν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως Εβραίοι, άστεγοι, ομοφυλόφιλοι και πολιτικοί αντιφρονούντες. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό πως κατά το πέρασμα του χρόνου οι απάνθρωπες αυτές ενέργειες, καταδεικνύουν, τόσο το διαχρονικό ενδιαφέρον σύλληψης και ανάλυσης του εγκληματικού αυτού φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων σε πολυπρισματικό επίπεδο, όσο και το ιστορικό υπόβαθρο του.

Το κακούργημα αυτό, έχει αφενός διαχρονικό και αφετέρου διατοπικό χαρακτήρα, εξ ου και εγείρει μεγάλο ενδιαφέρον. Το εμπόριο ανθρώπων, όντας ένα διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, παραβιάζει την υπόσταση του ανθρώπου και θέτει εμπόδια στην πρακτική των κρατών με σκοπό να εφαρμόσουν τους διεθνείς κανόνες και να ανταποκριθούν στις προσταγές των διεθνών οργανισμών. Οι τελευταίοι, μέσω της εφαρμογής μιας διεθνούς, νομοθεσίας, κατάφεραν παρ' αυτά -σε συνδυασμό με την όλο και ευρεία συμμετοχή των κρατών στη προσπάθεια εξάλειψης του φαινομένου-να ποινικοποιήσουν την εμπορία ανθρώπων, ξεφεύγοντας από το άμεσο παρελθόν.

Συνεπώς, εύλογα παρατηρείται μια σχετική αποκλιμάκωση της εκμετάλλευσης ανθρώπινων όντων αλλά όχι αρκετή, προκειμένου να οδηγήσει στην ολοκληρωτική πάταξη του, για αυτό και σημειώνεται σήμερα μια πληθώρα ενεργειών, οι οποίες αποσκοπούν σε αυτού του είδους την εκμετάλλευση, προκαλώντας την περεταίρω διεξοδική έρευνα επί του θέματος.

Αναλυτικότερα, έπεται η ενδελεχής διερεύνηση και συγκριτική θεώρηση των νομικών συστημάτων, αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων, καθώς και τη διαχείριση του θέματος σε διεθνή σκοπιά. Παράλληλα, θα γίνει ανάλυση και σχολιασμός της απόφασης ECHR, 2017, Case CHOWDURY v Greece, με στόχο την υπαγωγή των νομικών δεδομένων στα πραγματικά γεγονότα.

❖ Μέρος I: Το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης της σωματεμπορίας (human trafficking):

Όπως προαναφέρθηκε, η εμπορία ανθρώπων (human trafficking), είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο το οποίο έχει εξελιχθεί ταχύτατα, λαμβάνει διαρκώς νέες μορφές και αποτελεί διεθνές πρόβλημα με πολιτικές, δικαιοτικές, κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις.

• Παράγραφος Α: Το Νομικό πλαίσιο:

Στο πλαίσιο προσπάθειας αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου, σε διεθνές επίπεδο, το 2000 υπεγράφη από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) το Πρωτόκολλο του Παλέρμιο, το οποίο και επικυρώθηκε από 74 κράτη και αφορούσε την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων και ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών¹, ενώ παράλληλα

---

¹ UN Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the united nation convention against transnational organized crime, UN A/RES/55/25.

προσαρτήθηκε στη Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος². Αξιοσημείωτα σε διεθνές επίπεδο αποτελούν και τα ακόλουθα κείμενα του ΟΗΕ και του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (ΔΟΕ):

- Σύμβαση της ΚτΕ σχετικά με τη δουλεία της 25/09/1926.
- Σύμβαση Σύμβαση του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας αρ. 29 της 28/06/1930 σχετικά με την καταναγκαστική εργασία.
- Σύμβαση του ΟΗΕ σχετικά με την καταπολέμηση της σωματεμπορίας και της πορνείας της 2/12/1949.
- Σύμβαση για την κατάργηση της εμπορίας ανθρώπων και την εκμετάλλευση της πορνείας της 25/7/1951.
- Συμπληρωματική Σύμβαση της Γενεύης της 7/09/1956 για την κατάργηση της δουλείας, του δουλεμπορίου και την υιοθέτηση πρακτικών παρόμοιων με τη δουλεία.
- Διεθνής Σύμβαση Εργασίας αρ. 182 για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους, Ιούνιος 1999³.

Περαιτέρω, μία ακόμη σημαντική νομική προσπάθεια για την πάταξη του trafficking και την αρωγή των θυμάτων στα τέλη του 1990, αποτελεί ο Νόμος των Η.Π.Α. “Victims of Trafficking and Violence Protection Act, 2000”⁴. Μέσω αυτού του νομοθετήματος, αναγνωρίζονται και οριοθετούνται όλες οι μορφές εμπορίας ανθρώπων, ενώ δίνεται έμφαση στην προστασία των θυμάτων με τη χορήγηση άδειας εργασίας και παραμονής τους.

Εν συνεχεία, η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δραστηριοποιείται στον τομέα της αντιμετώπισης της σωματεμπορίας συστηματικά από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Ωστόσο, επικεντρωνόταν περισσότερο στην ασφάλεια των συνόρων της και την πάταξη της λαθρομετανάστευσης, παρά την πρόληψη της εμπορίας και την φροντίδα των θυμάτων⁵. Από το 1999, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τη Συνθήκη της Νίκαιας του 2000, τα κράτη-μέλη δεσμεύτηκαν να ενσωματώσουν στο εθνικό τους νομοθετικό πλαίσιο διατάξεις για την εκπαίδευση, την εργασιακή απασχόληση και την περίθαλψη των θυμάτων σωματεμπορίας⁶.

Στα σημαντικότερα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά της εμπορίας ανθρώπων συγκαταλέγονται:

- Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου Ε.Ε. για την καταπολέμηση της Εμπορίας (2002), αλλά και για το καθεστώς των θυμάτων στις ποινικές διαδικασίες (2001),
- Οδηγία του Συμβουλίου «σχετικά με τις άδειες παραμονής βραχείας διάρκειας για τα θύματα πράξεων διευκόλυνσης παράνομης μετανάστευσης ή εμπορίας ανθρώπων που συνεργάζονται με τις αρχές» (2004),

² Τη Σύμβαση έχει υπογράψει η Ελλάδα το Δεκέμβριο του 2000, αλλά δεν την έχει κυρώσει με νόμο. Βλ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, *Εμπορία Ανθρώπων*, ΠοινΔικ 4/2002, σ. 424.

³ Συκιάτου Α., *Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, σελ. 121.

⁴ Το κείμενο του Νόμου μπορεί να αναζητηθεί στην ιστοσελίδα: <https://www.state.gov/j/tip/laws/61124.htm>

⁵ Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), «Η διεθνική σωματεμπορία- Trafficking», 2001, σελ. 34.

⁶ Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Πενήντα χρόνια διασκέψεων κορυφής», στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/media/31018/qc3111406elc.pdf>.

- Το Ψήφισμα του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών (2003), αλλά και η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ε.Ε. σχετικά με την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους (2001).

Η πιο πρόσφατη νομοθετική εξέλιξη στο ζήτημα της καταπολέμησης του trafficking είναι η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή και ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (2011⁷), η οποία ενσωματώθηκε πρόσφατα (2018) και στο εθνικό δίκαιο.

Αξια αναφοράς, στην παρούσα ερευνητική εργασία, είναι η ναυτική επιχείρηση της Ε.Ε. την οποία εγκαινίασε το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2015 προκειμένου να αντιμετωπίσει τα κυκλώματα σωματεμπορίας και διακίνησης μεταναστών στη Μεσόγειο. Αυτή φέρει τον τίτλο «EUNAVFOR Med» και όπως συνάγεται από την ανακοίνωση της Ε.Ε.⁸, θα διεξάγεται σε διαδοχικές φάσεις. «*Η πρώτη φάση επικεντρώνεται στην επιτήρηση και αποτίμηση των δικτύων σωματεμπορίας και διακίνησης μεταναστών στη Νότια και Κεντρική Μεσόγειο*», ενώ σε δεύτερο στάδιο θα διεξάγεται έρευνα και περαιτέρω κατάσχεση διαφόρων ύποπτων σκαφών. Τέλος, σε τρίτη φάση, θα διατίθενται τα σκάφη και τα περιουσιακά στοιχεία, ενώ παράλληλα θα συλλαμβάνονται και οι σωματέμποροι-διακινητές.

Τέλος, σε εθνικό επίπεδο, η καταπολέμηση της σωματεμπορίας συνδυάζεται με το μεταναστευτικό. Πιο αναλυτικά, η χώρα μας φέρει πλούσιο νομοθετικό έργο για την αντιμετώπιση του trafficking, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία και στα ανθρώπινα δικαιώματα που αυτό το φαινόμενο θίγει. Αδιαμφισβήτητα, η Ελλάδα έχει σκληρύνει τη στάση της τα τελευταία χρόνια απέναντι στην εμπορία ανθρώπων, καθώς «πιέζεται» να εναρμονιστεί με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές οδηγίες και συστάσεις⁹.

Στην προσπάθειά της να συμμορφωθεί με τα διεθνή κείμενα που είχαν υιοθετηθεί εκείνη την περίοδο (π.χ. Πρωτόκολλο του Παλέρμο), αλλά και τη γενικότερη προσπάθεια καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος διεθνώς, η Ελλάδα πραγματοποιεί την πρώτη προσπάθεια αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων. Ο Ν. 3064/2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, υιοθέτησε τον ορισμό γιου Πρωτοκόλλου του Παλέρμο για την εμπορία ανθρώπων, ενώ προέβλεπε και μέτρα προστασίας των θυμάτων, όπως η αναστολή απέλασης από τη χώρα.

⁷ Για ολόκληρο το κείμενο της Σύμβασης, βλ. σχετικά:

http://www.isotita.gr/wpcontent/uploads/2017/04/Convention_violence-against-women_2011_el_edited.pdf.

⁸ Για ολόκληρη την ανακοίνωση, βλ.: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2015/06/22/fac-naval-operation/>

⁹ Ν. Χατζηνικολάου, «*Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και και θυματολογικής προσέγγισης*», σε Ποινικά Χρονικά 2009, σελ. 223.

Εν συνεχεία, ακολούθησε το Προεδρικό Διάταγμα 233/ 2003 περί προστασίας και αρωγής στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323¹⁰, 323^A, 349, 351¹¹ και 351^A του Ποινικού Κώδικα. Προβλέπεται πλέον δωρεάν παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, νομική και ψυχολογική υποστήριξη για τα θύματα, τα οποία θα προστατεύονται και από την απέλασή τους για όσο χρόνο παραμένει σε κίνδυνο η ζωή και η σωματική τους ακεραιότητα. Ωστόσο, κατά τη γνώμη της γράφουσας, θα μπορούσε να είναι πιο αυστηρές οι ποινές των σωματέμπορων και μαστροπών, ειδικά αφού ο Ποινικός Κώδικας άλλαξε με τον ν. 4619/2019.

Επιπροσθέτως, ο ν. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις» προχώρησε ακόμη παραπέρα στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Θεμελιώνεται η ευθύνη των νομικών προσώπων για πράξεις οργάνων τους που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων, προβλέπεται η μαρτυρική κατάθεση του θύματος χωρίς την παρουσία του κατηγορουμένου, εάν κριθεί απαραίτητο από ειδικό πραγματογνώμονα, καθίσταται δυνατή η ανακριτική διείσδυση, η άρση του απορρήτου και άλλες ανακριτικές πράξεις για τη διαπίστωση τέλεσης εγκλημάτων εμπορίας και σωματεμπορίας και προβλέπεται ρητά το δικαίωμα των θυμάτων σε εύλογη και προσήκουσα αποζημίωση από το Ελληνικό Δημόσιο. Επιπλέον, ιδρύεται το Γραφείο του Εθνικού Εισηγητή για την εκπόνηση, το συντονισμό και την εφαρμογή εθνικής στρατηγικής στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

- **Παράγραφος Β: Νομολογία:**

Πολύ συχνά παράτυποι μετανάστες και πρόσφυγες περνώντας τα σύνορα της χώρας τους ακολουθούν μια επικίνδυνη διαδρομή στην οποία σε πολλές περιπτώσεις αν όχι πάντα αναγκάζονται να υποκύψουν σε αθέμιτα και ανήθικα «ανταλλάγματα» προκειμένου να πραγματοποιήσουν την επιθυμία τους για την αναζήτησή ενός καλύτερου μέλλοντος. Πέφτοντας θύματα σοβαρής ανθρώπινης εκμετάλλευσης και σοβαρής μορφής σωματικής και ψυχολογικής βίας όπως και εμπορίας ρισκάρουν τη ζωή, την ακεραιότητα και την αξιοπρέπειά τους. Σύμφωνα μάλιστα με έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας παρόλη τη δράση της ίδιας αλλά και άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων σε χώρες κλειδιά της διαδρομής ιδίως της «Μεσογειακής διαδρομής» όπως η Λιβύη παρατηρείται αύξηση των θυμάτων βίας και εμπορίας¹².

Υπάρχουν, μάλιστα και μαρτυρίες διακινούμενων προσώπων που έπεσαν θύματα εμπορίας με την υπόθεσή τους να φτάνει μέχρι και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε ορισμένες βασικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα την Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας και την Chowdury και άλλοι εναντίον της Ελλάδας, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει τις υποχρεώσεις των κρατών μελών όσον αφορά τους μετανάστες και πρόσφυγες

---

¹⁰ Καταργήθηκε με τον ν. 4619/2019.

¹¹ Καταργήθηκε με τον ν. 4619/2019.

¹² UNCHR, 2019, Routes Towards The Mediterranean : Reducing risks and Strengthening protection, The United Nations Refugee Agency, σελ. 7-8

που πέφτουν θύματα εμπορίας ανθρώπων και δη σεξουαλικής εκμετάλλευσης και καταναγκαστικής εργασίας.

Η Ελλάδα μάλιστα φέρει δύο καταδίκες η μία εκ των οποίων θα αναλυθεί περαιτέρω στο δεύτερο μέρος της παρούσης ερευνητικής εργασίας.

ECHR, 2016, Case L.E. against Greece, Strasbourg, ανασύρθηκε από <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160218>

ή

ECHR, 2017, Case CHOWDURY against Greece, Strasbourg, ανασύρθηκε από <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172701>

❖ Μέρος II: Σχολιασμός της Δικαστικής Απόφασης του ECHR, 2017, Case CHOWDURY against Greece, Strasbourg:

Σε συνέχεια του πρώτου μέρους, θα πραγματοποιηθεί ο σχολιασμός της δικαστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με τα ακόλουθα αντίδικα μέρη Chowdury v Greece, όσον αφορά την παράβαση του άρθρου 4 παραγράφου 2 της ΕΣΔΑ για παράνομη διακίνηση 42 μεταναστών από το Μπαγκλαντές στην Ελλάδα, στην οποία παράβαση υπήρξε και διαθαλάσσια μετακίνηση. Παρακάτω θα πραγματοποιηθεί μία ανάλυση των πραγματικών περιστατικών (Παράγραφος Α), ενώ θα ακολουθήσει και ο σχολιασμός της παρούσας δικαστικής απόφασης (Παράγραφος Β).

• Παράγραφος Α: Υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών της παρούσας Δικαστικής Απόφασης:

Στις 30 Μαρτίου 2017, το ΕΔΔΑ εξέδωσε την απόφαση Chowdury κ.λπ. κατά Ελλάδας, όπου το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 4 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ σε σχέση με 42 διακινούμενους μετανάστες εργαζομένους από το Μπαγκλαντές που εργάστηκαν ένα αγρόκτημα φρούλας στη Μανωλάδα, στην Ελλάδα, και οι οποίοι υπέστησαν σοβαρές μορφές εκμετάλλευσης της εργασίας. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι οι συνθήκες των μεταναστών ισοδυναμούσαν με καταναγκαστική εργασία και εμπορία ανθρώπων και ότι η Ελλάδα παραβίαζε τις θετικές υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 να λάβει προστατευτικά επιχειρησιακά μέτρα και να διεξαγάγει αποτελεσματική έρευνα.

Από την προοπτική του οριστικού πεδίου εφαρμογής του άρθρου 4, αυτή είναι μια σημαντική κρίση, διότι το άρθρο 4 κρίθηκε εφαρμόσιμο, παρόλο που οι διακινούμενοι εργαζόμενοι μπορούσαν ελεύθερα να μετακινηθούν και να εγκαταλείψουν την εργασία. Ο λόγος που συνέχισαν να εργάζονται ήταν ότι φοβόταν ότι δεν θα λάβουν ποτέ τους μισθούς τους. Για αυτόν τον λόγο λοιπόν, κρίνεται απαραίτητο να αναλυθεί πώς το Δικαστήριο εφάρμοσε τους ορισμούς της καταναγκαστικής εργασίας και της εμπορίας ανθρώπων στις πραγματικές συνθήκες.

Στον εν λόγω σχολιασμό Δικαστικής Απόφασης, χρειάζεται να επικεντρωθούμε στον δικανικό συλλογισμό του Δικαστηρίου, σχετικά με τη θετική υποχρέωση λήψης προστατευτικών επιχειρησιακών μέτρων και τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται το πεδίο εφαρμογής του από τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων (Σύμβαση για την Εμπορία CoE).

- **Παράγραφος Β: Σχολιασμός της Δικαστικής Απόφασης του ECHR, 2017, Case CHOWDURY against Greece, Strasbourg:**

Αρχικά, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι κατά τη στιγμή των προαναφερθέντων περιστατικών, η Σύμβαση για την Εμπορία του CoE δεν ίσχυε στην Ελλάδα (τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2014). Αυτό ωστόσο, δεν εμπόδιζε το Δικαστήριο από το να αντλήσει εκτενώς από αυτό ως πηγή διαμόρφωσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ.

Εν συνεχεία, αξιολόγηση των υποχρεώσεων βάσει του άρθρου 4 ξεκινά με τις ακόλουθες εισαγωγικές παραγράφους. Πρώτον, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το άρθρο 4 της Σύμβασης μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να απαιτήσει από το Κράτος να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων ή των πιθανών θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.

Συγκεκριμένα, οι υποχρεώσεις οι οποίες πρέπει να τηρούνται στον μέγιστο δυνατό βαθμό από τα Κράτη, δυνάμει του άρθρου 4 της σύμβασης πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως της προαναφερθείσας σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύμβαση για την εμπορία του CoE) και απαιτούν, εκτός από την έγκριση μέτρων πρόληψης, την προστασία των θυμάτων και έρευνα, ποινικοποίηση και αποτελεσματική τιμωρία οποιασδήποτε πράξης που αποσκοπεί στη διατήρηση ενός ατόμου σε τέτοιες καταστάσεις. Επιπλέον, ως πηγή διαμόρφωσης και θεμελίωσης του δικανικού συλλογισμού, το Δικαστήριο στηρίχθηκε στην Σύμβαση και από τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύεται από την GRETA (Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την Εμπορία Ανθρώπων).

Άρα, καταλήγουμε στο γεγονός πως γεννούνται δύο πολύ βασικά συμπεράσματα βάσει των δύο παραπάνω παραγράφων. Πρώτον, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση για την Εμπορία του CoE έχουν εισαχθεί βάσει του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, το οποίο έχει τόσο αντίκτυπο στη συλλογιστική ότι το Δικαστήριο φαίνεται να απομακρύνεται από τη συνήθη δομή της ανάλυσής του, όσον αφορά την υποχρέωση λήψης προστατευτικών επιχειρησιακών μέτρων. Επίσης, το Δικαστήριο αρχίζει να απαντά στο ερώτημα εάν το Κράτος έχει εκπληρώσει τη την υποχρέωση του ως προς το να λάβει προστατευτικά επιχειρησιακά μέτρα, περιγράφοντας πρώτα το φάσμα των μέτρων που απαιτούνται από τη Σύμβαση για την Εμπορία του CoE:

Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων, εφιστά την προσοχή σε μια σειρά μέτρων για την πρόληψη της εμπορίας και την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων. Τα προληπτικά μέτρα περιλαμβάνουν μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας σε εθνικό επίπεδο μεταξύ των

διαφόρων φορέων κατά της εμπορίας ανθρώπων και την αποθάρρυνση της ζήτησης για κάθε μορφή εκμετάλλευσης προσώπων, συμπεριλαμβανομένων των συνοριακών ελέγχων για τον εντοπισμό της εμπορίας. Τα μέτρα προστασίας είναι επίσης εκείνα που θα βοηθήσουν στη διευκόλυνση της ταυτοποίησης των ανθρώπων που έχουν υποπέσει θύματα εργοδοτών και στην παροχή βοήθειας στα θύματα στη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική τους ανάρρωση.

Όπως έχει παρατηρηθεί ευρέως, σε συνέχεια της απόφασης το Δικαστήριο περιέγραψε το επίπεδο της γενικής γνώσης του Κράτους σχετικά με τις σοβαρές μορφές κακοποίησης που υπέστησαν μετανάστες εργαζόμενοι χωρίς χαρτιά στους αγρούς φράουλας της Μανωλάδα (παρ. 111-2) Το Δικαστήριο παρατήρησε επίσης ότι οι κρατικές αρχές γνώριζαν ότι ο εργοδότης των συγκεκριμένων αιτούντων αρνήθηκε να πληρώσει τους μισθούς που δικαιούνταν. Η απόφαση φαίνεται να υπονοεί ότι, δεδομένης της γνώσης των κρατικών αρχών σχετικά με τις περιστάσεις, θα έπρεπε να είχαν λάβει τα μέτρα που απαιτούνται από τη Σύμβαση για την Εμπορία του CoE. Υπό αυτήν την έννοια, το Δικαστήριο αξιολόγησε την απάντηση των εθνικών αρχών στις καταχρήσεις στις οποίες υπέστησαν μετανάστες εργαζόμενοι χωρίς έγγραφα, ως ανεπαρκής στο πλαίσιο των θετικών μέτρων που απαιτούνται από τη Σύμβαση για την Εμπορία του CoE.

Παραδόξως, κατά την εκτίμηση της υποχρέωσης λήψης μέτρων προστατευτικής λειτουργίας, το Δικαστήριο δεν αναφέρει το «αδύνατο και δυσανάλογο τεστ φορτίου». Ξεκινώντας από τον Osman εναντίον του Ηνωμένου Βασιλείου (παράγραφος 16) και όπως επιβεβαιώθηκε στο Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας και LE v. Ελλάδα, αυτό το τεστ αξιολόγησης, ήταν ένα σημαντικό μέρος της απόφασης που έκδωσε το Δικαστήριο. Εάν λάβουμε υπόψιν μας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η αστυνόμευση των σύγχρονων κοινωνιών και τις επιχειρησιακές επιλογές που πρέπει να γίνουν όσον αφορά τις προτεραιότητες και τους πόρους, η υποχρέωση λήψης επιχειρησιακών μέτρων πρέπει ωστόσο, να ερμηνεύεται κατά τρόπο που να μην επιβάλλει αδύνατο ή δυσανάλογο βάρος κατά των αρχών. Τα αντίδικα μέρη Chowdury (και λοιποί) κατά Ελλάδας φαίνεται να υπονοούν ότι τα μέτρα πρόληψης και προστασίας που απαιτούνται από τη Σύμβαση Εμπορίου CoE, κρίνονται ανεπαρκή κατ' αυτούς έτσι ώστε να θεωρηθούν ότι επιβάλλουν ένα δυσανάλογο βάρος.

Το δεύτερο σημαντικό συμπέρασμα που απορρέει από την παραπάνω παράγραφο αφορά το περιορισμένο προσωπικό πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης για την Εμπορία του CoE. Πιο συγκεκριμένα, το σύμπλεγμα θετικών υποχρεώσεων που επιβάλλει η Σύμβαση για την Εμπορία του CoE έχει ένα προσωπικό πεδίο περιορισμού στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων, όπως ορίζεται στο άρθρο 4 (α) της Σύμβασης. Κατά συνέπεια, τα θύματα καταναγκαστικής εργασίας, δουλείας και δουλείας δεν απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο προστασίας. Αυτό το κενό κατέστη σαφές από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, σε μία από τις μελέτες του ονόματι «Σοβαρή Εργατική Εκμετάλλευση: Εργαζόμενοι που μετακινούνται εντός ή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υποχρεώσεις των κρατών και δικαιώματα των θυμάτων».

Ενώ η εμπορία ανθρώπων έχει προσελκύσει μεγάλη προσοχή, η σοβαρή εκμετάλλευση των εργαζομένων στις εργασιακές σχέσεις - η οποία μπορεί ή δεν μπορεί να συμβεί σε ένα πλαίσιο εμπορίας - δεν έχει γίνει. Αυτή η διαφορά στο επίπεδο προσοχής αντικατοπτρίζεται από ένα

θεσμικό περιβάλλον στο οποίο εξειδικευμένοι φορείς είναι διαθέσιμοι για την αντιμετώπιση υποθέσεων εμπορίας αλλά όχι με περιπτώσεις σοβαρής εργασιακής εκμετάλλευσης. Η υπόθεση Chowdury κατά Ελλάδα είναι ένα βήμα προόδου σε απάντηση των προαναφερθέντων ανησυχιών, καθώς η απόφαση πραγματεύεται ότι, ανεξάρτητα από το νομικό χαρακτηρισμό των περιστάσεων ως εμπορίας ανθρώπων ή καταναγκαστικής εργασίας, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ πρέπει κατ' αρχήν να είναι ερμηνεύονται υπό το νομικό πρίσμα της Σύμβασης για την Εμπορία του CoE.

- **Βιβλιογραφία:**

- Χαράλαμπος Δημόπουλος, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας ,Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, 2012.
- Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας, ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ:ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΩΜΑΤΩΜ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών/Κέντρον Έρευνας της Ελληνικής Κοινωνίας Αριθμός 17, Δεκέμβριος 2014.